

GYMNASIET
ANNO 2008

MODERNISERING

TRADITION

STAT

MARKED

Til sommer springer de første ægte børn af gymnasiereformen ud. De kan se tilbage på tre år i et spændingsfelt mellem tradition og modernisering og mellem statsstyring og markedsgørelse. **Katrin Hjort** er lektor ved DPU og har fulgt gymnasiereformen før, under og efter fødslen. Hun kalder den en "hyperkomprimeret og hyperkompleks moderniseringsproces", hvor forskellige pædagogiske og politiske tankesæt løber sammen – og slår sig på hinanden.

REVOLUTIONEN DE KALDTE GYMNASIEREFORM

* Gymnasiereformen har fået knubbede ord fra frustrerede lærere, ledere og elever. Vi løber panden mod en mur af papirarbejde og tværfaglige projektløb, der slår rytmen i de "rigtige fag" i stykker, lyder kritikken. Men hvad er det egentlig for tendenser og trends, der løber sammen i gymnasiereformen?

Den modernisering af gymnasiet, der blev skudt i gang i 2005, har fået navnet reform. Men af gavn minder den mere om en revolution. Selvom der stadig forsømmes forår, er gymnasiet ikke til at kende mere. Det er på samme tid blevet mere moderne og mere gammeldags. Ifølge lektor på DPU Katrin Hjort har reformen anbragt gymnasiet midt i et spændingsfelt med kræfter, der trækker i fire forskellige retninger.

På den ene side bringer reformen gymnasiet på omgangshøjde med den samfundsmæssige modernisering. På den anden side rummer reformen en retraditionalisering. På den ene side skal gymnasiet i stigende grad fungere på markedsvilkår. På den anden side er dets velfærdsstatslige forpligtelser intakte, og den statslige styring ligefrem vokset.

"Reformen er usædvanlig kompliceret for både lærere, ledere og elever, fordi de skal opfylde så mange forskellige formål på samme tid. Det usædvanlige er ikke de enkelte formål, der rummer hver deres fornuft. Men det er usædvanligt, at den er så komprimeret. Reformen er kommet 20 år senere, end man kunne have forventet, og nu skal gymnasiet så 'over night' foretage alle de omstillinger, som erhvervsuddannelserne,

folkeskolen og de videregående uddannelser har taget skridt for skridt", siger Katrin Hjort.

KAMPEN FOR KOMPETENCER

Gymnasiereformen sætter turbo på udviklingen af de kompetencer, der kræves i en globaliseret vidensøkonomi under stadig udvikling. Men denne moderniseringstrend, der bl.a. handler om at opprioritere projektarbejde, tværfaglige forløb, samarbejde og selvstændighed, er vanskelig at forene med en anden af reformens poler: Statslig styring samt klart definerede, bindende og målbare mål for, hvad man skal kunne. For det er, som Katrin Hjort påpeger, svært at styre og måle, hvad der præcist bliver brug for i en uvis fremtid.

Den klassiske opskrift på modernisering er at bryde med traditionen. Sådan er det ikke helt i gymnasiereformen, der tværtimod også har retraditionalisering på programmet. Gymnasireformens kamp **for** kompetencer er ikke en kamp **mod** kundskaber. Opprioritering af traditionel faglighed er også at finde blandt reformens mange, modstridende ambitioner, pointerer Katrin Hjort.

Paradoksalt nok er den tradition, der forsøges genindført med gymnasiereformen, mere traditionel end nogensinde. Når eleverne for eksempel **skal** læse en række kanoniske forfattere, er det mere gammeldags end i gamle dage. Det er et nostalgisk

/// Man kan politisk være enig eller uenig i det ene og det andet i reformen, men det hele er der på samme tid, og det ankom alt sammen 'over night'. Man kan sige, at gymnasireformen er et fortættet drama om de seneste mange års konflikter og omvæltninger i det danske uddannelsessystem. ///

forsøg på at finde tilbage til værdier, der måske aldrig har eksisteret, mener hun.

"Kanonbegrebet er en del af den retraditionalisering, der skal udgøre et modtræk mod den uvisse modernitet og dens mystiske forandringer. Jeg mener, det er vigtigt, at vi kan det danske sprog og kender den danske litteratur. Det er en fornøjelse, at min søn har stiftet bekendtskab med Grundtvigs "Strandbakken ved Egeløkke", ligesom jeg selv og min far gjorde i gymnasiet. Men min pointe er, at jeg med lige så stor overbevisning kan sige, at det er vigtigt at udvikle elevernes personlige kompetencer. Det absurde ved gymnasireformen er, at alle fire poler i spændingsfeltet rummer hver deres fornuft", siger hun.

Indførelsen af en kanon udgør blot et spor i retraditionaliseringen og hænger sammen med en ideologisk besindelse på nationalfølelse og danskhed. Et andet spor udgøres af 'back to basics'-tankegangen: At børn og unge før noget andet skal lære at læse og skrive.

"Dette spor går tilbage til UNESCO's alfabetiseringsprogram for Den tredje Verden fra 1972. Men i dag er det blevet populært - også på tværs af partifarve - at sige, at alle skal lære at læse og skrive. Det kan man ikke være uenig i, men alt andet lige er det for mig at se ikke den udfordring, vores uddannelsessystem først og fremmest står over for. Det er et uddannelsespolitisk program, som tilhører en anden tid", siger Katrin Hjort.

FRA VIDENSKAB TIL VIDENSKABELSE

I tovtækkeriet mellem tradition og modernisering kommer forholdet mellem videnskab og videnskabelse på prøve. Kan man nøjes med at klæde de studerende på til at tilegne sig allerede eksisterende viden, eller skal de lære at skabe viden selv? Med 'almen studieforberedelse', projektarbejde og det tværgående 'fagligt samspil' er videnskabelse blevet centralt i gymnasiet, og det er helt nødvendigt, mener Katrin Hjort.

Desuden skal gymnasieeleverne nu lære at forholde sig til forskellige kriterier for viden og videnskab.

Det skal, som Katrin Hjort forklarer, ideelt set hjælpe eleverne til at forstå, hvorfor og hvordan fagene er forskellige.

"Det er en dimension, der er svær at løfte, men det er uden diskussion en nødvendig brik i at forberede studenterne til videregående uddannelse, ligesom det hører til almen dannelse. Hver dag kan vi læse i avisen, at nu har videnskaben bevist et eller andet - men hvad vil det egentlig sige? Det er en vigtig kvalifikation for en moderne samfundsborger at kunne tage kritisk stilling til videnskab og se forskel på viden og vrøvl", mener Katrin Hjort.

SKOLERNES DOBBELTSPIL

En anden konflikt i gymnasireformen findes - groft sagt - i modsætningen mellem stat og marked. Set fra en velfærdsstatsvinkel skal skolerne hæge om den faglige kvalitet og gennem

eksamenssystemet sortere dem fra, der ikke er gode nok. Men set fra markedsvinklen er det et mål at tiltrække så mange som muligt – uanset hvad eller hvor lidt de kan, vil skeptikerne mene.

"I princippet skal gymnasierne fungere som private virksomheder på markedsvilkår og benchmarke sig med hinanden med offentliggørelse af karakterer på nettet osv. Virksomhedsgørelsen skinner tydeligt igennem i de succeskriterier, der opstilles fra statsligt hold: Gennemførelsesprocent, karakterkvotient og overgangsfrekvens til de videregående uddannelser. Det er rent kvantitative kriterier og røber en produktionslogik, som ikke desto mindre er afgørende for skolernes økonomi. Med taxameterprincippet er det disse kriterier, der afgør, hvor mange ressourcer man har at gøre godt med", siger Katrin Hjort.

Den virksomhedsgørelse, som Katrin Hjort peger på, står i skarp kontrast til de traditioner, der ligger i de nordiske landes uddannelsessystemer. Her er uddannelse bundet tæt sammen med den klassiske velfærdsstat med brede, overordnede formålsdefinitioner i retning af dannelse, uddannelse og demokrati – og med offentligt drevne og finansierede uddannelsesinstitutioner.

"Det centrale i den 'nordiske model' er den interne kvalitetskontrol blandt de professionelle, der bekender sig til velfærdsstatens etos: Alle skal behandles lige, vi skal holde et højt fagligt niveau, man må ikke favorisere sine egne, du skal opfylde formelle krav og have en bestemt eksamen for at få et bestemt job osv. Men med den markedsgørelse, som gymnasierformen rummer, er denne model under pres", siger Katrin Hjort.

Der er dog, som Katrin Hjort påpeger, stadig en formålsparagraf, som forpligter gymnasiet på et alment formål. Og gymnasiet har stadig pligt til at optage alle kvalificerede. Den modsatte pol ville være et fuldt privatiseret uddannelsesmarked med brugerbetaling.

"Sådan er det jo ikke i Danmark endnu, men de offentlige uddannelsesinstitutioner skal i stigende grad spille en dobbeltrolle. De skal på den ene side leve op til brede formål og demokratiske forpligtelser. På den anden side skal de være konkurrencedygtige og tiltrække kunder. De skal demonstrere produktivitet og effektivitet. De er styret af deres resultatkontrakter med staten og skal vise, at de kan tiltrække studerende, få dem hurtigt gennem systemet og ud af det igen med gode karakterer", siger Katrin Hjort.

I denne optik er frafald naturligtvis af det onde – men frafald er ikke i sig selv ondt, pointerer hun.

"Hvor det i 1970'erne var mindre end 10 % af en ungdomsårgang, der kom i gymnasiet, ligger tallet i dag omkring 60 %. På den ene side er det prisværdigt, at adgangen til gymnasiet er blevet bredere. På den anden side er det rimeligt at føre en diskussion om kvaliteten, selvom det er svært, fordi man kommer til at lyde reaktionær. Men vi er nødt til at spørge os selv, om det overhovedet er menneskeligt muligt for en institution at få så mange af en ungdomsårgang op på så højt et akademisk niveau, som gymnasiets traditionelle kvalitetskriterier tilsiger", siger Katrin Hjort.

Den statslige økonomistyring af institutionerne er stram. Det kræver redskaber til at måle med og tal, der kan vise, at produktiviteten stiger.

"Paradoksalt nok får vi samtidig med markedsgørelsen og moderniseringen en så massiv statsstyring og så store krav om evaluering, dokumentation og indikatorer som aldrig før set. Situationen er absurd. Det er fagligt meget reducerende at vurdere kvaliteten ud fra gennemførelsesprocent, karakterkvotient og overgangsfrekvens. Men det har den effekt, at man fra politisk hold kan sige, om et givet gymnasium fungerer godt eller ej", siger Katrin Hjort.

HUMLEBIEN FLYVER – TRODS ALT

Eksemplerne på, hvordan de forskellige politiske og pædagogiske dagsordner bag reformen stritter i alle retninger, hober sig op. Eleverne skal være metodisk bevidste, arbejde med viden på tværs af traditionelle faggrænser og ikke mindst klædes på til selvstændighed og videnskabelse. Men samtidig har vi, som Katrin Hjort gør opmærksom på, prædefinerede beskrivelser i kompetencemålene af, hvad man skal kunne. For eksempel eliminerer den nye karakterskala helt det selvstændighedsaspekt, der tidligere kunne udløse et 13-tal. Med 7-trinsskalaen tæller man ned fra en på forhånd defineret perfekt præstation.

De mange modsætningsfyldte krav til lærere, elever og ledere gør det, ifølge Katrin Hjort, vanskeligt at implementere reformen i praksis.

"Der er så mange forskellige logikker i spil, at det bliver noget rod, hvis man ikke gør sig umage for at strukturere og reducere kompleksiteten. Der er ingen tvivl om, at reformen logisk set er for ambitiøs. Alligevel flyver humlebie, fordi alle har knoklet, så blodet sprang, for at få det til at hænge sammen. Man kan politisk være enig eller uenig i det ene og det andet i reformen, men det hele er der på samme tid, og det ankom alt sammen 'over night'. Man kan sige, at gymnasierformen er et fortættet drama om de seneste mange års konflikter og omvæltninger i det danske uddannelsessystem", siger hun.

Carsten Henriksen
cahe@dpu.dk

Læs mere ...

Katrin Hjort m.fl.: 'Gymnasierreform 2005 – Professionalisering af ledelse, lærere og elever?' Gymnasiepædagogik nr. 66, 2007

KATRIN HJORT

Lektor ved Institut for Pædagogisk Sociologi ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet. Hun har ledet en forskningsgruppe, der har fulgt gymnasierformen, og som ud over Katrin Hjort består af lektor Peter Henrik Raae, SDU, lektor Lene Larsen, RUC, og ph.d.-stipendiat Jakob Bøje Larsen, KU.

WWW | www.dpu.dk/om/kahj